TALABALARNING ELEKTROTEXNIKA FANIDAN KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Hamdamova Nozima Muqimovna
Falsafa fanlari doktori(PhD), dotsent
Barotov Murodjon Hamroyevich
Buxoro davlat pedagogika institut magistranti

Annotatsiya: Maqolada elektrotexnika fanini o'qitish jarayonida talabalarning kasbiy kompetentlik, mustaqil fikrlash va yaratuvchanlik qobiliyatlarini amaliy topshiriqlar orqali rivojlantirish metodlari va vositalar tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: *Texnologiya, ta'lim, kompetensiya, elektrotexnika , elektro yuritmalar , kasbiy kompetentlik*

Аннотация: В статье анализируются методы и средства развития профессиональных компетенций, самостоятельного мышления и творческих способностей студентов в процессе обучения электроэнергетике через практические задания.

Ключевые слова: *Технология, образование, компетенция, электроэнергетика, электрические приводы, профессиональная компетентность.*

Annotation: The article analyzes the methods and tools for developing students' professional competencies, independent thinking, and creativity through practical assignments in the process of teaching electrical engineering.

Keywords: *Technology, education, competence, electrical engineering, electric drives, professional competence.*

KIRISH

Bo'lajak o'qituvchisining kasbiy kompetentligini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirish to'g'risidagi yuqoridagi fikrlarni tahlil qilish quyidagi asosiy xususiyatlarni aniqlashga imkon beradi:

•birinchidan, kasbiy kompetensiya o'qituvchilarning innovatsion va o'quv faoliyati bo'lib, pedagogik faoliyat sifatining ko'rsatkichidir;

•ikkinchidan, kasbiy kompetensiyani rivojlantirish nafaqat yakuniy, balki o'qituvchilar va talabalarning o'quv jarayonida innovatsion yondashuv asosida o'zgarishi jarayonidir;

•uchinchidan, kasbiy kompetensiyaning rivojlanishi o'qituvchining tafakkurini shakllantirish jarayoniga ta'sir qiladi. Bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayoniga yuqori intellektual texnologiyalar, ilm-fanning eng ilg'or yutuqlarini tatbiq etish, ta'limning ijtimoiy imkoniyatlarini kengaytirishga kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Ta'lim va tarbiya masalasi barcha davrlarda eng dolzarb, ertangi taqdirimizni hal qiluvchi vazifalardan biri bo'lib kelgan. Chunki, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shadigan yuqori

ISSN 3030-3907

malakali, yetuk mutaxassis kadrlar tayyorlash bevosita ta’lim tizimining rivojiga bog‘liq. Hozirgi kunning talabi faqat ma’lum bilimlarni o‘zlashtirish bilan cheklanib qolmay, balki predmetni o‘zlashtirish uchun zarur bo‘lgan o‘quv-bilish faoliyatiga innovatsion yondashuv asosida talabalarda kasbiy kompetentlikni shakllantirish va rivoj toptirishdan ham iboratdir.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo‘llay olinishi hisoblanadi . Shuning uchun o‘qituvchi predmetning mazmuniga qarab talabalarda malaka va kompetensiyalarni rivoj toptirish kerakligini bilishi muhimdir. Kasbiy ta’lim umumiy ta’limdan o‘zining ta’lim maqsadi, o‘rgatish maqsadi, o‘zlarining dasturlari va dastur mazmunining tanlanishi, o‘qitishda amaliy faoliyat bilan bog‘lanish (ustaxonalarda kengash, korxonalarda ishlash va o‘qitish usullari) va boshqalar bilan farq qiladi. Kasbiy ta’limda kasbiy fanlar dasturini ishlab chiqishda kasbiy tavsifnoma talablaridan kelib chiqadi. Umumta’lim va kasbiy ta’lim jarayonlari asosida bir-biriga o‘xshash bo‘lsada, chunki ko‘p xollarda bir xil didaktik prinsiplar, metodik usullar qo‘llaniladi, kasbiy ta’limda nazariy va amaliy o‘qitish jihatlari bilan tubdan ajraladi. Chunki bu yerda ta’lim jarayoni ko‘pincha ishlab chiqarish bilan birgalikda olib boriladi, u yerda ular o‘rganiladi, ishlab chiqariladi, faoliyat ko‘rsatiladi. O`zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov “Agar talabalar erkin fikrlashni o‘rganmasa, berilgan ta’lim samarasi past bo‘lishi muqarrar”, - degan fikrlari mamlakatimiz ta’lim tizimida ishlayotgan pedagoglar va mutaxassislar oldiga mas’uliyatli vazifalarni yuklagan. Bugungi kunda butun dunyo ta’lim tizimida talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etishga alohida ahamiyat berilmoqda. Chunki, aynan mustaqil faoliyat ta’lim oluvchilarda mustaqil fikr, ijodkorlik, va kompetentlik ko‘nikmalarni shakllantirishga asos bo‘lib xizmat qiladi.

„Zamonaviy elektromexanik muhandislarning kasbiy fazilatlarini rivojlantirishda elektrotexnika va elektronika fanlarini o‘rganish jarayonida olingan bilimlar asosiy rol o‘ynaydi. Shu munosabat bilan, bugungi kunda "Elektrotexnika" fanida materialni o‘zlashtirish sifatining pasayishiga olib keladigan muammolarni kerak.

- abituriyentlarning fizika-matematik tayyorgarligining pastligi, bu esa texnik yo‘nalishlar bo‘yicha yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash jarayonini yanada murakkablashtiradi.
- boshlang‘ich kurs talabalarining psixologik mustaqilligining yetishmasligi
- muhandislik ta’limini tanlash uchun motivatsiyaning past darajasi, bu tanlangan mutaxassislik va qobiliyat va qiziqishlar o‘rtasidagi nomuvofiqlikka olib kelishi mumkin.

ISSN 3030-3907

- elektrotexnika va elektronika fanlarini o‘qitishda faqat an’anaviy eskirgan shakllaridan foydalanish.

O‘quv jarayonining qisqarishini bartaraf etish zarurligini anglab yetganda, ta’lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish yo‘llaridan biri bo‘lib, bu bo‘lajak talabalar tomonidan o‘quv materialini o‘zlashtirishni yaxshilashga, standartlarni hal qilish uchun vaqtni qisqartirishga olib keladi. muammolar va nostandart muammolarni hal qilishga ko‘maklashish, talabalarning ijodiy salohiyatini rag‘batlantirish, fanlarga ijobiy munosabatda bo‘lish shartliligi, ularning axborot madaniyati darajasini oshirish va ularni shaxs sifatida to‘liq ochib berish uchun sharoit yaratish. Mavjud texnologiyalarning xilma-xilligi orasida o‘quv materialini taqdim etish shaklini o‘zgartirishga, ko‘rinishni oshirishga, o‘quvchining ijodiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilganlarini ajratib ko‘rsatish kerak.

So‘nggi innovatsion tendentsiyalar orasida zamonaviy ta’limda ustun bo‘lishi kerak bo‘lgan pedagogik jarayonning shaxsiy yo‘nalishiga asoslangan pedagogitexnologiyalarni ta’kidlash kerak. Ta’lim jarayonining eng muhim tarkibiy qismi o‘qituvchi va o‘quvchining talabaga yo‘naltirilgan o‘zaro ta’siridir. Ta’lim jarayoni o‘qituvchining talabalar bilan muloqotiga asoslanadi. Ko‘pgina psixologlar va o‘qituvchilarning fikriga ko‘ra, muvaffaqiyatli muloqot uchun uchta omil muhim hamiyatga ega: gapiradigan odamning ishonchliligi; xabarlarning qanchalik to‘g‘ri tushunilganligi haqidagi fikr-mulohazalarni hisobga olgan holda tushunarliligi. Shu bilan birga, muloqot etikasining universal qoidalarini esga olish kerak. Ammo muloqotning pedagogik shartlariga mansub asosiy omil - bu o‘qituvchining fanni chuqur bilishi. O‘qituvchi oliy o‘quv yurtidagi o‘quv jarayonining markaziy shaxsidir. U mustaqil ravishda ta’lim maqsadlarini qo‘yadi, o‘z faoliyati vositalarini tanlaydi, talabalarning nafaqat kelajakdagi kasbiga, balki umuman fanga qiziqishini rivojlantiradi. Aynan o‘qituvchining intizomga erkin ega bo‘lishi talabalarda bilimga bo‘lgan qiziqishni, o‘qituvchi va uning talablarini hurmat qilishni uyg‘ota oladi’’.

O‘zbekiston Respublikasi Prezident Sh.M.Mirziyoyev 2019-yil 8-avgustdagi "O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-5847-son Farmonida asosiy vazifalar belgilab berildi. Ta’limga kompetentlik va kompetensiyaviy yondashuv tushunchalari kirib keldi va ommalashmoqda. Kompetensiya, kompetentlik zamonaviy tadqiqotlar asosiy yo‘nalishlarining markaziy muammosiga aylanib ulgurdi, deyish mumkin. Ilmiy pedagogik, psixologik manbalarda berilishicha, kompetensiya, kompetentlik ta’limda ko‘p qismli, barcha fanlar uchun mushtarak bo‘lgan tushunchalardir. Shu boisdan uning talqin va izohlari tarkibiga ko‘ra va ma’no, mantiq mundarijasi jihatidan turli-tuman. Terminning mohiyati “samaradorlik”, “moslashuvchanlik”, “yutuqlilik”, “muvaffaqiyatlilik”,

ISSN 3030-3907

“tushunuvchanlik”, “natijalilik”, “uquvlilik”, “xossa”, “xususiyat”, “sifat”, “miqdor”, “o‘lchov” kabi tushunchalar asosida tavsiflanmoqda. Umumiy qilib aytganda, “kompetentlik – aniq bir kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarni egallaganlik xususiyatidir”.

Elektrotexnika fanini o‘qitish uchun bir qator samarali metodlar mavjud. Ushbu metodlar quyidagi asosiy guruhlarga bo‘linishi mumkin:

1. An’anaviy o’qitish metodlari
   - Ma’ruzalar
   - Darsliklarni o’qish
   - Sinovlar va imtihonlar
2. Amaliy o’qitish metodlari
   - Laboratoriya tajribalari
   - Proyekt ishlari
   - Simulyatsiya va model yaratish
3. Interaktiv o’qitish metodlari
   - Guruh muhokamalari
   - Rolli o’yinlar
   - Muammoli vazifalar
4. Texnologik o''qitish metodlari
   - Multimedia vositalardan foydalanish
   - Online kurslar
   - Elektron o’quv materiallari

Ta’lim va tarbiyani insonparvarlashtirish ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplaridan biri ekanligi “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunning 3- moddasida belgilab qo‘yilgan. Shunga muvofiq, bo‘lajak mutaxassislarga kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalar berish bilan birga ularni kasb-hunarga yo‘naltirishda mehnatsevarlik, vatanparvarlik, xalqqa xizmat qilish, tabiat va insonga mehr-shafqatli, muruvvatli, saxovatli bo‘lish, milliy va kasbiy an’analar, diniy e’tiqod, odamlarning shaxsiy fikrlari va his-tuyg‘ularini hurmat qilishni o‘rgatishdan iborat. Zero, bo‘lajak kadrlarni bunday kasbiy kompetensiyalar va shaxsiy sifatlar uyg‘unligi asosida tarbiyalab borish o‘quvchini to‘g‘ri va ongli ravishda kasbhunarga yo‘naltirishda ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Talabalarni kasbiy kompetentligini va mustaqil fikrlash qobiliyatini kengaytirishda, ta’lim texnologiyasini muntazam ravishda rivojlantirish dolzarb pedagogik masalalar qatoriga kiradi. Shuning uchun ham, hozirgi kunda oliy ta’lim muassasalarida talabaning kasbiy kompetentlik, mustaqil fikrlash qobiliyatlari va o‘z-o‘zini rivojlantirish texnologiyasini yaratish pedagogika fani oldida o‘z yechimini kutayotgan dolzarb muammolardandir.

ISSN 3030-3907

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hamdamova Nozima Mukimovna, Baxtiyorova Sobiraxon Ixtiyor qizi «ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ» Xalqaro ilmiy jurnal. -2023.- T. 1.
2. Торбина И.И. Реализация инновационных педагогических технологий в обучении студентов высших учебных заведений / И.И. Торбина//Российский научный журнал.-2014.-№4(42).-С.259-263
3. Власова С.В. Подготовка инженеров в области электроэнергетики и электротехники в европейских и российских вузах/ С.В. Власова: материалы Международной научно-практической конференции. Мурманский государственный университет.-2016.-С. 48-54
4. Barotov Murodjon Hamroyevich „O‘quvchilarning ijodkorlik faoliyatini tashkil etishda loyihalash – konstruktorlik elementlaridan foydalanish” CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND INNOVATION
5. Жураев Х. О., Хамдамова Н. М. Использование альтернативных источников энергии в образовании //Современные гуманитарные исследования. – 2015. – №. 3. – С. 102-105.
6. Latipova Zarina Oybek qizi; Shoyimova Mahbuba Radjabovna. INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “TOPICAL ISSUES OF SCIENSE”
7. Хамдамова Н. М. РАЗВИТИЕ СПОСОБНОСТЕЙ ТЕХНИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА УЧЕНИКОВ //The 2nd International scientific and practical conference “Results of modern scientific research and development”(May 2-4, 2021) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2021
8. Rayimova, D. D., qizi Bahronova, S. I., Ruziyeva, D. Z. M., & Davlatova, N. U. (2023). Texnologiya ta’limi praktikumi fanini o ‘qitishda innovatsion ta’lim texnologiyalarini qo ‘llash imkoniyatlari. *Educational Research in Universal Sciences*, *2*(5), 616-619.
9. Rayimova, D., & Axmadova, M. (2024). HOZIRGI KUNDA ROBOTLARNING O’RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *1*(12), 329-334.
10. Dilmurodovna, R. D. (2024). TEXNOLOGIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, *1*(2), 109-115.
11. Dilmurodovna, R. D., & Shaxrulloyevna, S. E. (2024). ROBOTOTEXNIKA VA UNING RIVOJLANISHI TARIXI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, *1*(2), 22-26.

ISSN 3030-3907

12. Rustamov, E., & Rayimova, D. (2024). CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPMENT OF TECHNICAL CREATIVITY IN STUDENTS. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, *2*(9), 397-405.
13. Tohirovich, R. E., Dilmurodovna, R. D., & Muminovna, R. D. Z. (2023). The Importance of Using Graphics Programs in The Design of Sewing Items. *Web of Teachers: Inderscience Research*, *1*(3), 5-8.
14. Dilmurodovna, R. D., Tohirovich, R. E., & Norjona, P. (2023). XALQ HUNARMANDCHILIGI NAMUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH (ZARDO 'ZLIK SAN'ATI MISOLIDA). *IJODKOR O'QITUVCHI*, *3*(27), 9-12.
15. Tohirovich, R. E., Dilmurodovna, R. D., & Muminovna, R. D. Z. (2023). The Importance of Using Graphics Programs in The Design of Sewing Items. *Web of Teachers: Inderscience Research*, *1*(3), 5-8.
16. Tohirovich, R. E., & Dilmuradovna, R. D. (2021, March). TYPICAL MISTAKES MADE BY STUDENTS WHEN MAKING DRAWINGS IN THE ENGINEERING GRAPHICS DISCIPLINE. In *E-Conference Globe* (pp. 339-343).
17. Tohirovich, R. E., & Dilmurodovna, R. D. TALABALARDA TEXNIK IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.
18. Razzoqovich, J. R. A., & Dilmurodovna, R. D. (2023). TEXNOLOGIYA FANINING "SERVIS XIZMATI" YO 'NALISHIDAN TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Наука и технологии*, *1*(3).

ISSN 3030-3907